

Rektor vid Gläntanskolan
Merkuriusgatan 200
260 35 Ödåkra

2009-12-16
1 (9)
Dnr:40-2009:1745

Helsingborgs stad
Rådhuset
251 89 Helsingborg

Kvalitetsgranskning av arbetet vid trakasserier och kränkande behandling vid Gläntanskolan i Ödåkra, Helsingborgs kommun.

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling under höstterminen 2009. Granskningen av Gläntanskolan, Helsingborgs kommun ingår i detta projekt.

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (www.skolinspektionen.se/kvalitetsgranskning/).

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges ökade förutsättningar för att genomföra förbättringar.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt mot huvudmän och/eller skolor. Dessa granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

De styrdokument som gäller för svenskt utbildningsväsen stadgar nolltolerans mot att barn, elever och studerande utsätts för kränkningar, diskriminering eller trakasserier.

Trots kravet på nolltolerans visar olika undersökningar, samt erfarenheter från den regelbundna tillsynen och från enskilda anmälningsärenden, att det inte är ovanligt att barn och elever blir kränkta och/eller trakasserade i svensk skola.

Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling. Syftet med granskningen är att bidra till att förhindra förekomsten av trakasserier och kränkande behandling vid de granskade skolorna. Totalt har 50 skolor granskats i landet.

Kravet på skolorna att bedriva ett effektivt förebyggande, förhindrande och åtgärdande arbete understryks och konkretiseras i granskningen. Skolinspektionen avser därmed

bidra till att öka de granskade skolornas kunskap om vilket arbete som krävs för att förebygga och förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår.

Granskningens resultat ska spridas till skolor och huvudmän som inte ingår i projektet. Resultaten kan därmed utgöra ett underlag för ett förbättringsarbete i hela landet.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en övergripande rapport, dels i rapporter med bedömningar för varje granskad skola. Där tar Skolinspektionen ställning till om skolan uppfyller skolförfattningarnas krav och med vilken kvalitet arbetet bedrivs. I de fall behov av åtgärder framkommit ansvarar huvudmannen och rektor vid skolan för att åtgärder vidtas.

Gläntanskolan har ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslut består av dokument från skolan samt av information som samlats in vid besök på skolan den 16 och 17 september 2009. I skolan genomfördes samtal med ett urval av personal och elever samt med skolläda och elevhälsoteam. Beslutet grundar sig också på annan information som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Rektorer vid skolan har beretts möjlighet att ge synpunkter på sakinnehållet som ligger till grund för kvalitetsgranskningens beslut.

Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Gläntanskolan har experten Eva Winkel och undervisningsrådet Lena Godin varit.

Fråge-/granskningsområden

Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever upphörde att gälla den 1 januari 2009. Idag finns bestämmelserna istället i två lagar, dels i 14 a kap. skollagen, dels i diskrimineringslagen.

14 a kap. skollagen innehåller bestämmelser som har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Med kränkande behandling avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet. Det är Skolinspektionen som har tillsynen över att 14 a kap. skollagen följs.

Diskrimineringslagen innehåller bl.a. bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering av barn och elever. Med diskriminering avses direkt och indirekt diskriminering, instruktioner att diskriminera samt trakasserier och sexuella trakasserier. Med trakasserier avses ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Med sexuella trakasserier avses ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsynen över att diskrimineringslagen följs.

14 a kap. skollagen och diskrimineringslagen innehåller bestämmelser som ålägger huvudmannen att vidta aktiva åtgärder bl.a. i form av åtgärder för att förebygga och

förhindra kränkande behandling respektive trakasserier samt skyldighet att utreda och vidta åtgärder vid kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling respektive trakasserier.

Skolinspektionen har med utgångspunkt i 14 a kap. skollagen utifrån forskning, utvärdering och beprövad erfarenhet granskat det arbete som bedrivs i skolorna inom tre frågeområden.

1. Fungerar skolans systematiskt förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?

- *Fungerar skolans rutiner för att upptäcka kränkningar och trakasserier?*

Inom detta frågeområde har skolans arbete med att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling och trakasserier granskats. En viktig komponent i detta arbete är att utifrån en kartläggning av skolans behov upprätta plan mot kränkande behandling och likabehandlingsplan. Granskningen har också undersökt om skolan arbetar för att vara en social gemenskap. Vidare har det undersökts om skolan har rutiner för att upptäcka kränkningar och trakasserier.

2. Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?

Inom frågeområdet har granskats om personal sinsemellan och tillsammans med elever återkommande reflekterar över sitt egna förhållningssätt, värderingar och normer samt den betydelse dessa kan ha för att kränkningar och trakasserier kan uppstå.

3. Fungerar skolans rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att ett barn eller elev blivit kränkt och trakasserat?

- *Använder skolan program utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet i sitt arbete mot trakasserier och kränkningar?*

Inom frågeområdet har det undersökts om skolan har rutiner för att tillse att kränkningar och trakasserier omedelbart upphör då de kommer till personalens kännedom. Vidare har det granskats vilka rutiner skolan har i fall då personal utsätter elever för trakasserier eller kränkande behandling. Om skolan använder sig av program/ programkomponenter utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet har undersökts. Skolinspektionen har också undersökt om skolan analyserar orsaker till olika fall av kränkningar och trakasserier.

Beskrivning av besökt skola

Gläntanskolan tillhör Ödåkra skolområde i Helsingborgs kommun. I augusti 2007 invigdes den nya Gläntanskolan, då den gamla skolan, Norrlyckeskolan, lagts ner till följd av minskat elevunderlag. Eleverna från Norrlyckeskolan hänvisades till två enheter, Gläntanskolan och Svengårdsskolan.

Gläntanskolan tar emot elever från förskoleklass till och med årskurs nio och har 260 elever. Den nybyggda skolan har skapat pedagogiska förutsättningar för att ha olika

inriktningar. Exempelvis finns ett spår med Montessoriinspirerad undervisning. Lokaler är ljusa, rena och lättöverskådliga och så gott som befriade från skrymslen och prång.

Eleverna är indelade i 6 arbetslag med olika årskurser åldersblandat eller åldershomogent. Enligt senaste kvalitetsredovisningen har 60 procent av eleverna i förskoleklassen ett annat modersmål än svenska, medan 40 procent av eleverna i årskurserna 1-9 är elever med utländsk bakgrund.

Skolan har två rektorer. En rektor ansvarar för eleverna i F-5 och en för eleverna i årskurserna 6-9.

Skolinspektionens iakttagelser

Årlig plan mot kränkande behandling

Enligt skollagen¹ ska huvudmannen se till att en årlig plan mot kränkande behandling upprättas. På motsvarande sätt stadgar diskrimineringslagen² att en likabehandlingsplan ska upprättas varje år. Det finns inget som hindrar att verksamheten respektive skolan för samman den årliga planen mot kränkande behandling med likabehandlingsplanen till ett dokument. Den årliga planen mot kränkande behandling ska innehålla en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som man avser att påbörja eller genomföra under det kommande året. Enligt Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling³ bör planen bland annat innehålla de slutsatser som kan dras av kartläggningarna om situationen i verksamheten, konkreta mål för och beskrivningar av de insatser som ska genomföras under året för att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling samt en ansvarsfördelning för detta. Vidare anges att planen bör innehålla tydliga rutiner för akuta och uppföljande åtgärder avseende inträffade kränkningar och hur dessa ska dokumenteras. Enligt förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling⁴ ska planerna upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller.

På Gläntanskolan finns en likabehandlingsplan som är sammanförd med en planen mot kränkande behandling. Planen är dock inte daterad och det anges inte tydligt vilka åtgärder som ska påbörjas eller genomföras under året. Diskrimineringsgrunderna finns angivna i planen. Skolinspektionen vill dock påpeka att den lagstiftning planen är

¹ 14 a kap. 8 § skollagen (1985:1100)

² 3 kap. 16 § diskrimineringslagen (2008:567)

³ Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

⁴ 2 § förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling

relaterad till är föräldrad. Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever upphörde att gälla den 1 januari 2009 och ersattes av 14 a kap i skollagen och diskrimineringslagen. I Gläntans likabehandlingsplan framgår att skolan arbetar på fyra nivåer: främja – förebygga – motverka – verka. I planen framgår också när och hur planen ska utvärderas. Som bilaga finns en dokumentation av kränkande handling/trakasserier med rutiner rörande beskrivning av en eventuell händelse, vilka som ska kontaktas, samtal med inblandade, tidsplan för uppföljning etc. Likabehandlingsplanen är emellertid inte tillräckligt känd bland eleverna och de har heller inte medverkat då den upprättades. Vid samtal med lärare, hälsovårdande personal samt övrig personal framkommer dock att personalen har kännedom om likabehandlingsplanen. Föräldrarna har fått planen hemskickad till sig och den är översatt till tre språk. Skolan har också en handlingsplan mot mobbning s k "trygghetsplan" som skickas hem till vårdnadshavare för kännedom och underskrift, ett dokument som bör ingå i planen mot kränkande behandling.

Skolinspektionen bedömer att skolans likabehandlingsplan inte uppfyller de krav som ställs i skollagen på en årlig plan mot kränkande behandling.

Skolinspektionen gör vidare bedömningen att likabehandlingsplanen inte tas fram under medverkan av barn och elever.

Förebyggande och förhindrande arbete

Generellt har Gläntanskolan en hög beredskap för att förebygga, upptäcka, åtgärda och följa upp trakasserier och kränkande behandling. Enligt skolans rektorer förföljs skolan av dåligt rykte som levt kvar sedan den nu nerlagda Norrlyckeskolans tid. På grund av bland annat detta finns bland rektorer och personal en hög beredskap och en ambition att vända skolans rykte till det bättre.

För att alla ska samarbeta kring gemensamma regler omkring värdegrunden finns ordningsregler som skickas hem och undertecknas av elever, mentorer och föräldrar. I denna skrift framgår också vilka disciplinära åtgärder enligt lagar och förordningar som skolan kan vidta vid förseelse.

Framgångsfaktorer för skolan 2008-2010 finns också angivna i ett dokument. I detta finns mål, mätmetoder och uppföljning. Som underlag genomförs en mätning av skolans "temperatur" varje vecka i olika grupper/klasser.

Skolan har också en likabehandlingsgrupp som träder in vid misstanke om mobbing och kränkande behandling och för samtal efter en viss struktur. Sedan januari 2009 utbildas all personal för att förebygga mobbning där även kränkningar och trakasserier ingår. Utbildningen pågår i ett och ett halvt år med en och en halv timme i veckan och bygger på den så kallade Olweusmetoden, en metod som används i alla Helsingborgs skolor. Metoden bygger på Dan Olweus forskning, en metod som vuxit fram under 1960-talet.

Vid Skolinspektionens besök framgick vid så gott som alla intervjuer att arbetet enligt Olweusmetoden är högt prioriterat. Betydelsen av metoden varierade dock bland personalen, från total acceptans till en viss skepticism rörande metodens aktualitet. Sammantaget ansågs det som en stor vinst att de så kallade Olweusgrupperna, som skolan är indelade i, har medfört att kontaktytorna mellan personalen på alla plan har ökat. Detta har haft betydelse eftersom skolan trots nybyggnationen, fysiskt är uppdelad i tre enheter.

Det har också framkommit att skolan inte lyckats skapa samstämmiga regler mellan arbetslagen trots att lärarna är fullt medvetna om att det finns gemensamma regler och en gemensam värdegrund. Olika synsätt gällande mobilinnehav eller godisätande är några exempel som skapar onödigt irritation. Det finns också så kallade gyllene regler som lägger tonvikten på värdegrundsfrågor men kännedomen om dessa är inte heller tillfredsställande.

Personalen intygar samstämt att rektorerna är aktiva i det förebyggande arbetet och man har förtroende för dessa. Från såväl elever som personal finns också en gemensam uppfattning att personalen är närvarande, agerar och följer upp när de ser eller hör talas om att trakasserier och kränkningar har uppkommit. Det råder ett gott klimat i skolan mellan elever och vuxna, och nya lärare menar att de blir väl bemötta och omhändertagna och att det finns en positiv anda på skolan. Däremot är det flera som uttrycker att kontaktytor med lärare över nivågränserna inte är tillräckligt utvecklade och det finns inte heller några naturliga kontaktytor mellan skolans Montessorienhet och de övriga arbetslagen.

Av intervjuerna har också framkommit att gemensam konferenstid i stor utsträckning upptas av praktiska frågor. Studiedagarna är inte heller tillfällen då diskussioner och reflektioner om normer och värderingar står på agendan. Därför saknas en återkommande forum då man på skolan kan finna gemensamma ställningstaganden och förhållningssätt.

Skolinspektionen bedömer att skolans arbete för att förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling behöver förankras bättre och arbetslagens olika kulturer sammanföras. Skolan behöver ett gemensamt forum där normer och värden kan diskuteras och analyseras.

Arbete för att upptäcka trakasserier och kränkningar

För att kunna åtgärda trakasserier och kränkningar då de uppstår måste skolan ha rutiner för att försäkra sig om att de upptäcks. Enligt Allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling⁵ bör personalen ha god uppsikt över alla utrymmen och platser.

⁵ Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

De yngre eleverna berättar att de trivs och att de har kompisar. I de fall kränkningar uppstår tar lärarna hand om det och rättar till det. Eleverna uttrycker ganska samstämmigt att lärarna på skolan är engagerade och angelägna om att stävja alla försök till kränkningar. Vuxennärvaron i korridorer och andra allmänna utrymmen är god och elevernas uttalanden tyder på att de upplever att personalen finns närvarande. Skolan har också ett fungerande rastvaktsystem. "Händer det något kan man alltid få tag i en vuxen."

Eleverna tycker dock inte att det förekommer kontinuerliga diskussioner om normer och värden i klassrummen men de har förhoppningar om att "Olweustimmarna" ska bidra till detta.

På Gläntanskolan finns två elevråd, ett för de äldre och ett för de yngre eleverna. Representanterna för de yngre åldrarna är valda genom omröstning och det är konkurrens om platserna. I de äldre årskurserna är bilden en annan. De äldre eleverna har fått en utbildning på central nivå och detta har eleverna varit nöjda med men flera representanter uttrycker en tveksamhet inför uppdraget då rollen som representant upplevs som otydlig och ifrågasatt. Intervjuerna tydde också på att frågeställningarna ofta är av rent praktiska natur, exempelvis hur discot ska arrangeras eller hur lekredskapen ska målas. Flera elever menade att de gärna ser att frågorna på elevrådet är mer avancerade och kvalificerade, frågor som rör exempelvis undervisningens planering och genomförande eller elevernas inflytande. Rektor och lärare stöttar elevråden och rektorerna är med vid mötena och ser till att frågeställningarna följs upp och verkställs.

Av intervjuerna framgår att det finns ett stort engagemang och stor kunskap i elevhälsoteamet. Medlemmarna berättar bland annat att man är mycket angelägen om att snabbt sätta in åtgärder när så behövs och att arbeta för att eleverna alltid ska ha en vuxen att vända sig till. Elevhälsoteamet initierar kompisamtal, dramaövningar, livskunskap samt tjej- och killgrupper, metoder som genomförs i samverkan men skolans mentorer och övriga lärare. Det framgår också att elevhälsoteamet har stort förtroende för rektor och detta är ömsesidigt.

Skolinspektionen bedömer att skolan arbetar aktivt för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling.

Åtgärdande arbete

Vid samtal med eleverna framkommer att personalen vid skolan är bra på att snabbt agera vid akuta händelser. Eleverna vänder sig gärna till någon vuxen och speciellt för de yngre barnen finns alltid en vuxen att tillgå. De äldre eleverna menar att det är lätt att kontakta vuxna när så behövs. Skolan har rutiner för hur incidenter ska hanteras och bland lärare och personal finns en medvetenhet om dessa.

Av intervjuer, enkäter och dokumentation framgår att skolans personal är delaktig i arbetet mot trakasserier och kränkande behandling och hur man åtgärdar dessa. För att öka föräldrarnas medverkan samlar man föräldrarna och berättar om skolans olika insatser, dokument etc. och när så är aktuellt sker detta med hjälp av tolk. Detta är helt i

linje med att flera studier⁶ visar att samarbete, engagemang och dialog mellan skolledning, lärare, föräldrar och elever har en avgörande betydelse.

Skolinspektionen bedömer att Gläntanskolan har goda rutiner för det åtgärdande arbetet. Dessa rutiner framgår av skolans planer.

Skolinspektionens slutsatser och beslut

Fungerar skolans systematiska förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?

Gläntanskolan har i stort sett hög beredskap och arbetar systematiskt för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever. Skolan arbetar enligt Olweusmetoden för att förebygga och motverka trakasserier och kränkande behandling och det finns rutiner för att ta hand om akuta situationer och uppföljande insatser. Skolan behöver emellertid vidta åtgärder för att få till stånd ett gemensamt forum där normer och värden kan diskuteras och analyseras.

Skolan har en likabehandlingsplan som i flera delar överensstämmer med kraven i skollagen men planen brister i konkretion vad gäller kartläggning, mål, tidsplanering, genomförande och utvärdering. Det övergripande målet att "alla elever ska känna trygghet, trivsel och arbetsro" behöver brytas ner i delmål och tidsbestämmas. Överhuvudtaget bör en kartläggning/nulägesanalys ligga till grund för planerade åtgärder under det kommande året. Planen behöver också förankras bättre bland elever och personal för att få ökad genomslagskraft. Vid framtagandet av planen är inte en tillräckligt hög andel personal och elever delaktiga, vilket är en viktig bakgrundsfaktor till det nyss nämnda problemet.

Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?

Skolans normkritiska förhållningssätt försvaras av att Gläntanskolan såväl fysiskt som psykiskt är tre skolor i en och det saknas en gemensam hållning. Montessorienheten är i stort separerad från övriga skolan och olika regler finns för eleverna i denna enhet och den övriga skolan. Det saknas en tydlig gemensam plattform när det gäller de värderingar och normer som finns i skolan och kontinuerliga diskussioner och reflektioner i personalgrupper genomförs inte i tillräcklig utsträckning.

Fungerar skolans rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att en elev blivit kränkt och trakasserad?

Vuxna i Gläntanskolan agerar snabbt vid kränkningar och trakasserier. Samtliga grupper som intervjuades vid inspektionstillfället var eniga om att skolans rutiner samt den höga beredskap som fanns hos personalen innebar att kränkningar och trakasserier upphör snabbt när det blir känt att en elev blivit kränkt. Skolan utreder alla former av trakasserier, hanteringen sker skyndsamt och ansvarsfördelningen är tydlig. Varje en-

⁶ Se t.ex. Alvant, Per (2009) *Effekter av anti-mobbningsprogram – vad säger forskningen?* Brottsförebyggande rådet

skilt fall dokumenteras. Skolan kontaktar vårdnadshavare och följer upp varje enskilt fall. Dock framgår inte på vilket sätt skolan analysera orsaker för varje enskilt fall.

Skolinspektionen har i sin kvalitetsgranskning identifierat områden som huvudmannen och rektorerna vid skolan måste åtgärda eller behöver förbättra för att förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår. Nedanstående punkter visar vilka områden som måste åtgärdas respektive områden där förbättringsåtgärder behövs.

Områden som måste åtgärdas

- Skolinspektionen bedömer att skolans likabehandlingsplan inte uppfyller de krav som ställs i skollagen på en årlig plan mot kränkande behandling.
- Skolinspektionen gör vidare bedömningen att likabehandlingsplanen inte tas fram under medverkan av barn och elever.

Områden som behöver förbättras

- Skolinspektionen bedömer att skolans arbete för att förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling behöver förankras bättre och arbetslagens olika kulturer sammanföras. Skolan behöver ett gemensamt forum där normer och värden kan diskuteras och analyseras.

Uppföljning m.m.

Helsingborgs kommun/Gläntanskolan ska senast inom fyra månader från dagen för beslutet, dvs. senast den 16 april 2010 till Skolinspektionen, avdelningen i Lund⁷, redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

På Skolinspektionens vägnar

Carina Abréu

Avdelningschef

Eva Winkel

Expert

I ärendets slutliga handläggning har också enhetscheferna Lotta Kårlind och Hans Larson, undervisningsrådet Lena Godin samt undervisningsrådet Anna Wide deltagit.

⁷ Skolinspektionen, Gasverksgatan 1, 222 29 Lund